

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Histories

In memoriam Louis Tas (Amsterdam, 25 december 1920-14 april 2011)

HARRY STROEKEN

Louis stuurde op 3 november 1996 het volgende briefje aan mij, nadat ik hem om inlichtingen had gevraagd. Een bijzonder klein formaat papier, maar wel met voorgedrukt briefhoofd.

Dag Harry,

In dit geschrift staat over verscheidene plaatsen verdeeld iets over Westerman. Wat mijn vaders archief betreft: toen hij stierf was ik achteraf gezien goed in de war. Mijn zwager ontsloeg Pa's secretaresse, buiten mij om etc.

Ik onttrok me er kennelijk aan. Maar aan dit stuk heb ik blijkbaar met plezier gewerkt. Al vroeg ik me af wat mijn Pa, door eerst Westerman, later door Landauer, nog later door LeCoultre geanalyseerd, voor loyaliteitsproblemen moet hebben gehad dan wel verdrongen.
[...]

Met vriendelijke gevoelens,

Louis

Vader Jacques Tas (15 juli 1892-14 december 1978) werd in 1934 toegelaten als aspirantlid van de Vereniging (*International Journal of Psycho-Analysis* 1934, p. 366). Hij was toen dus geanalyseerd door Westerman Holstijn (1891-1980) en vervolgens in analyse bij Landauer (1887-1945). In Bergen-Belsen hebben Landauer en Tas senior nog psychoana-

lytische gesprekken gevoerd, naast elkaar gezeten op twee stoelen. Maar het ging niet meer nadat Jacques zijn analyticus met vertrokken gezicht op de wc had zien zitten. Landauer had de moed verloren; hij ruilde brood tegen sigaretten en hij haalde de bevrijding niet. Louis en zijn vader en moeder overleefden het concentratiekamp wel. De levenswil van Louis was ongebroken. Vader Jacques ging in analyse bij LeCoultre; Louis moest daarom twee jaar wachten (vader en zoon tegelijkertijd bij dezelfde analyticus kon niet), en hij bewaarde geen goede herinnering aan zijn analyse bij hem. Hij had zich later pas begrepen gevoeld in de analyse bij mevrouw Groen-van Beverwijk.

Dinsdagavond 1 december 2009, onze maandelijksse bijeenkomst van de Schaamteclub¹ in het werkhuis van Louis in de Obrechtstraat achter het Concertgebouw. Vier mannen, vier vrouwen; niet druk: gewoonlijk halen wij de tien wel. Schaamte is het oorspronkelijke thema van Louis zelf en van het clubje, maar gaandeweg kwamen er allerlei andere onderwerpen bij. Een van de verhalen die Louis vertelde over schaamte betrof zijn oom Hans. Deze had moeten vluchten voor de nazi's die hem 'slecht hadden behandeld' ... Hij had zich geschaamd voor wat hem was aangedaan.²

Vanavond bespreken we de brief van Freud aan Ans van Ophuijsen van 19 maart 1923. Zij was waarschijnlijk een voormalig vriendinnetje van een van zijn zonen. Wij waren het erover eens dat het in wezen een autoritair briefje was: zij mocht haar man niet verlaten al had hij zich misdragen ten opzichte van haar. Hij was namelijk een prachtkerel en belangrijk voor *die Sache*.

Louis zat in de lage leunstoel links van de inleider. In vroeger dagen zat daar altijd Dries van Dantzig. De eerste bijeenkomst

nadat hij was overleden, bleef die stoel leeg. Arend-Jan zat in zijn hoek, iets terug van de kring; dan Marian, Iki, Regina en Heleen naast elkaar; de vierde man rechts was Henk. Het is een merkwaardige, grote ruimte op een prachtige plek op een binnenplaats. Stil is het er — behalve wellicht als ze tennissen buiten. Hoog, een vide, overdag zal er veel licht binnengekomen zijn door de hoge schuine ramen. Nu bestaat de verlichting uit leeslampen in allerlei hoeken en twee grote papieren ballen aan het plafond. Een derde doet het niet. Het geheel heeft een schemerige kwaliteit. Veel boekenkasten, een divan, een kamerscherm, een bureau met een hoop spullen erop, een muziekinstallatie (zou die het nog doen?). Rommelig allemaal, dat is het minste dat je kunt zeggen. Louis is de ziel van dit alles, door hem leeft het. Hier houdt hij nog steeds praktijk en komen zijn groepen bijeen.

Na afloop is Louis in vorm. Hij is bijna negenentachtig en heeft de fatale diagnose al gehad (vasculaire dementie plus Alzheimer), maar hij is in opperbeste stemming en levendig, vol zelfspot over zijn toestand. Het zal blijken de laatste bijeenkomst van de Schaamteclub geweest te zijn. Zonder Louis is de animo weg.

Emoties, en in het bijzonder de schaamte, vormden het thema van Louis, ook in zijn publicaties.³ Ook vertaalde hij en voorzag hij van een inleidend commentaar wat Sartre erover schreef. Uit de bundel die verscheen bij zijn vijfenzeventigste verjaar-

dag blijkt dat hij niet alleen in Nederland bevriende collega's had, maar ook in Parijs, Londen, Wenen en Aken.⁴

Louis vierde nog zijn negentigste verjaardag met kerst 2010. Daarna ging het snel achteruit. Hij verbleef in de dagopvang van Beth Shalom; als je hem opzocht en met hem praatte wist je vaak niet in hoeverre hij nog helder was en waar de dementie had toege-slagen. Ten slotte verbleef hij dag en nacht in het Huis van de vrede. Meerdere heftige herseninfarcten hebben dit monument van de Nederlandse psychoanalyse ten slotte geveld. Op 14 april 2011 is hij overleden.

Noten

- 1 Zie www.psychoanalytischwoordenboek.nl s.v. Schaamteclubje.
- 2 Deze schaamteverhalen heeft Louis Tas beschreven in zijn *Brief an eine Deutsche* bij de nieuwe uitgave van zijn onder het pseudoniem Loden Vogel gepubliceerde *Dagboek uit een kamp* (2000). Amsterdam: Prometheus.
- 3 Tas, L.M. (1966). Vertaling van en Inleidend commentaar (p. 9-43) bij J-P. Sartre, *Magie en emotie*. Meppel: Boom. In 1971 en 1981 verschenen herdrukken.
Tas, L.M. (1988). Ik ook — ik ook. *De Gids* — *jaloezionummer*, 151, 18-28.
Tas, L.M. (1993). Van 'body-gloss' naar schaamte. *Psychoanalytisch Forum*, 11, 30-72.
Tas, L.M. (1995). Therapie is geen biecht — Notities over schaamte. *De Gids*, 158, 354-360.
- 4 Heuves, W. & Boerwinkel, A. (red.) (1996). *Een wijze van kijken — Psychoanalyse en schaamte*. Amsterdam: Het Spinhuis.